

L'educació social com a professió sanitària

Document realitzat i consensuat pel Col·lectiu professional de Salut Mental del CEESC i la Comissió d'Educadors i Educadores Socials en Drogodependències (CESD)

Desembre 2024

COL·LEGI D'EDUCADORES
I EDUCADORS SOCIALS
DE CATALUNYA

SUMARI

INTRODUCCIÓ

JUSTIFICACIÓ

CONVERGÈNCIA ENTRE EDUCACIÓ SOCIAL I ALTRES PROFESSIONS SANITÀRIES

TITULADES

1. PSICÒLEG
2. TERAPEUTA OCUPACIONAL
3. INFERMERÍA
4. TREBALL SOCIAL
5. PSIQUIATRIA

ANNEX 1 Espais de salut on actualment hi ha presència de la figura professional de l'Educador Social

BIBLIOGRAFIA

INTRODUCCIÓ

Amb el present document, des del Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya (CEESC) argumentem la necessitat d'incloure la professió d'Educació Social dins el catàleg de professions sanitàries regulades per la *Llei 44/2003, de 21 de novembre, d'ordenació de les professions sanitàries*.

L'estat espanyol va ingressar a l'Organització Mundial de la Salut (OMS) el 1952, acceptant, per tant, la definició que s'estableix en la seva Constitució on es diu que els estats parts declaren, de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides, que els principis següents són bàsics per a la felicitat, les relacions harmòniques i la seguretat de tots els pobles:

- La salut és un estat de benestar físic, mental i social complet i no només l'absència d'afeccions o malalties.
- El gaudi del grau màxim de salut que es pugui assolir és un dels drets fonamentals de tot ésser humà sense distinció de raça, religió, ideologia política, condició econòmica o social.

Tenint en compte aquest principi i la definició que de l'educació social se'n fa des de l'Associació Internacional d'Educadors Socials (AIEJI) -entitat de la qual formen part les organitzacions professionals de l'educació social de l'estat espanyol des del 1992 i, en concret, el *Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadores Sociales*, des del 2007- que defineix la professió dels educadors i les educadores social com "la teoria de com les condicions psicològiques, socials i materials, i diferents orientacions de valors promouen o dificulten el desenvolupament i el creixement, la qualitat de vida i el benestar de l'individu o del grup", podem dir que el treball socioeducatiu s'entén com un procés d'accions socials amb relació als individus i a diversos grups d'individus. Els mètodes són multidimensionals i inclouen l'atenció, l'educació, la intervenció, el tractament, el desenvolupament d'espais socials no excloents, etc. La seva finalitat és la socialització i la ciutadania plena per a tothom.

EDUCACIÓ SOCIAL

- Atenció/cura
- Educació (aprenentatge)
- Tractament
- Intervenció
- Protecció
- Desenvolupament d'espais socials no excloents

CIUTADANIA PLENA

Per tant, **l'educador/a social és aquell professional que dins de l'àmbit socio sanitari fa l'acompanyament socioeducatiu a la persona en la cerca del seu benestar: acompanyant, orientant, ajudant a gestionar les seves dificultats tenint en compte tots els ítems que envolten la seva vida** (social, laboral, salut, economia). Ho fa posant la persona al centre, enfortint i pactant el pla d'acció per corresponsabilitzar-la del seu procés i fomentant-ne l'autonomia i l'empoderament.

Es tracta d'oferir una resposta socioeducativa en dos terminis diferenciats:

1. A curt termini: capacitant la persona a continuar el seu procés de socialització i aconseguir una millor inclusió a la societat.
2. A llarg termini: mantenir l'estabilitat de la persona prevenint-ne els riscos amb recursos adequats com en l'adquisició de nous valors, noves perspectives en el treball, formació i relacions personals.

Aquests dos terminis també els podem definir com a:

1. Prevenició: qualsevol activitat de salut pública dirigida a reduir la càrrega de la mortalitat o la morbiditat deguda a una determinada malaltia en una població o subpoblació. Aquestes activitats es duen a terme a diferents nivells de prevenció anomenats *primari*, *secundari*, *terciari* i *quaternari*. La prevenció s'emmarca dintre de l'àmbit sanitari.
2. Promoció: conjunt d'actuacions, prestacions i serveis destinats a fomentar la salut individual i col·lectiva i a impulsar l'adopció d'estils de vida saludables per mitjà de les intervencions adequades en matèria d'informació, comunicació i educació sanitàries

(Llei 18/2009, de salut pública de Catalunya). La promoció de la salut s'aborda en l'àmbit comunitari i es pot treballar a partir dels determinants socials.

Per aconseguir-ho, caldrà incidir tant en l'individu com en el seu entorn (família, escola, feina, amics i altres professionals) tot cercant conjuntament, a través del compromís, uns objectius:

- Canviar actituds davant la vida.
- Adquirir valors socials.
- Acceptar les situacions per part de la persona per generar un compromís cap al canvi.
- Orientar a nivell personal d'acord amb les possibilitats, necessitats, expectatives, etc.
- Dotar de competències socials per desenvolupar-se a la comunitat.
- Promoure la capacitat de reflexió i de crítica sobre la seva pròpia actitud.
- Fomentar la capacitat de relació i comunicació amb les persones del propi entorn.
- Treballar l'autonomia personal.

Així doncs, si entenem la salut com un concepte holístic i multidimensional que acompanya l'individu al llarg de la seva existència i que és condicionat i, a la vegada, condiona la vida i el desenvolupament dels col·lectius i les societats, podem dir que la salut no és només un fenomen que afecta de manera individualitzada, sinó que la podem comprendre, també, com un fet social. Per tant, és susceptible de ser abordada no només des d'un vessant clínic sinó també des d'un vessant socioeducatiu amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida, el progrés i la millora de les condicions socials, i buscant el benestar emocional de la persona i del col·lectiu.

Les educadores i els educadors socials a l'àmbit de la salut encaixen com a referents de la prescripció social, una de les estratègies del sistema sanitari actual que preveu com fer front a les problemàtiques sanitàries d'origen social, i que consisteix en *“promoure l'accés a recursos de la comunitat, per tal de reforçar la xarxa o suport social de persones amb problemàtica social o emocional, amb l'objectiu de millorar-ne la salut i el benestar, i formalitzar un lligam entre persones i comunitat. És una manera formal d'establir lligams entre la persona i el seu entorn més enllà d'un simple aconsellament.”*

Segons l'OMS (2008), els determinants socials de la salut (DSS) són les circumstàncies en què les persones neixen, creixen, viuen, treballen i envelleixen. S'hi inclou el sistema de salut que és el resultat de la distribució dels diners, del poder i dels recursos que hi ha a nivell mundial, nacional i local i que depenen, al seu torn, de les polítiques adoptades.

Aquesta visió permet els educadors i les educadores socials generar nous contextos dintre del sistema sanitari que afavoreixin que les persones usuàries dels serveis puguin optar a una atenció plena, centrada en primera persona.

JUSTIFICACIÓ

El preàmbul de la *Llei 33/2011, de 4 d'octubre, General de Salut Pública* defineix que els serveis sanitaris resulten imprescindibles per donar resposta als problemes de salut de la col·lectivitat, ja que aconsegueixen atenuar els perjudicis de les malalties i permeten que es pugui recobrar la salut perduda i millorar la qualitat de vida de les persones malaltes. Però no és el dispositiu assistencial el principal condicionant del nostre nivell de salut; la salut es guanya i es perd en altres terrenys: abans del naixement es poden produir exposicions a diferents factors que, de manera indeleble, determinin la salut futura, i des del naixement fins a la mort es van acumulant experiències vitals positives o negatives que perfilen la salut. L'entorn familiar, l'educació, els béns materials, les desigualtats socials i econòmiques, l'accés a la feina i la qualitat, el disseny i els serveis de les ciutats i els barris, la qualitat de l'aire que es respira, de l'aigua que es beu, dels aliments que es mengen, els animals amb què es conviu, l'exercici físic que es realitza, l'entorn social i mediambiental de les persones, tot això determina la salut. Les accions de govern, a qualsevol nivell, les intervencions públiques o privades, tenen en més o menys grau repercussions sobre la salut. Per això l'enfocament de la salut pública actual es dirigeix a conformar accions que superen l'àmbit dels serveis sanitaris i, per tant, requereixen noves formes d'organització. [...]

El dret a la protecció de la salut reconegut a la Constitució es va interpretar usualment com a dret a rebre cures sanitàries davant de la malaltia. Per això, la *Llei 14/1986, de 25 d'abril, General de Sanitat*, una de les fites fonamentals en el nostre esforç organitzat per fer efectiu el dret a la protecció de la salut, va establir com un dels principis generals

a l'article 3 que el sistema sanitari s'orienta prioritàriament cap a la prevenció i la promoció de la salut. [...]

Els poders públics han d'assegurar i millorar la salut de la població, l'actual i la futura, entenent la inversió en salut com una contribució decisiva al benestar social. [...]

L'objecte d'aquesta llei és donar una resposta completa i actual al requeriment contingut a l'article 43 de la Constitució espanyola i, en conseqüència, intentar assolir i mantenir el màxim nivell de salut possible de la població. La salut, definida com una manera de viure autònoma, solidària i joiosa, proporciona juntament amb l'educació les millors oportunitats perquè una societat tingui benestar. Per ser autònoma, la salut reconeix la llibertat d'escollir sent conscient de les conseqüències, per a això cal proporcionar una educació que asseguri la capacitat crítica, la possibilitat de maduresa democràtica i participativa. Al capdavant, educació i salut conformen part de la matèria primera que sustenta una societat democràtica. Totes dues es relacionen íntimament i faciliten un benestar social desitjable i un desenvolupament econòmic sostenible necessari.

Com ja hem vist, les definicions del preàmbul de la llei coincideixen plenament en allò exposat anteriorment, i encara queda més clar en la redacció de l'articulat de la llei en els següents articulats:

TÍTOL II Actuacions de salut pública

Article 12. De la vigilància en salut pública.

1. La vigilància en salut pública és el conjunt d'activitats destinades a recollir, analitzar, interpretar i difondre informació relacionada amb l'estat de la salut de la població i els factors que la condicionen, a fi de fonamentar les actuacions de salut pública.

2. Sense perjudici de les competències que corresponguin a altres autoritats, la vigilància de salut pública ha de tenir en compte, almenys, els factors següents:

1r Els condicionants socials i les desigualtats que incideixin en la salut amb mesuraments en el nivell individual i en el poblacional. [...]

Article 16. La promoció de la salut.

1. La promoció de la salut inclou les accions dirigides a incrementar els coneixements i les capacitats dels individus, així com a modificar les condicions socials, laborals, ambientals i econòmiques, a fi d'afavorir-ne l'impacte positiu en la salut individual i col·lectiva. [...]

Article 19. La prevenció de problemes de salut.

1. La prevenció té per objecte reduir la incidència i la prevalença de certes malalties, lesions i discapacitats a la població i atenuar o eliminar en la mesura del possible les seves conseqüències negatives mitjançant polítiques d'acord amb els objectius d'aquesta llei.

2. Les administracions públiques, en l'àmbit de les seves competències respectives:

a) Dirigiran les accions i les polítiques preventives sobre els determinants de la salut, entenent per tals els factors socials, econòmics, laborals, culturals, alimentaris, biològics i ambientals que influeixen en la salut de les persones.

Article 48. Principis generals per a l'exercici de les activitats de salut pública.

1. Als efectes d'aquesta llei, es consideren activitats professionals de l'àmbit de la salut pública el desenvolupament de les intervencions descrites al títol II d'aquesta llei i circumscrites a la salut pública excloent-ne les relacionades amb la investigació en salut.

De la mateixa manera que la *Llei 44/2003, de 21 de novembre, d'ordenació de les professions sanitàries* en el primer apartat de l'exposició de motius defineix la connexió que l'exercici de les professions sanitàries té amb el dret a la protecció de la salut, amb el dret a la vida i a la integritat física, amb el dret a la intimitat personal i familiar, amb el dret a la dignitat humana i amb el dret al lliure desenvolupament de la personalitat, aconsella el tractament legislatiu específic i diferenciat de les professions sanitàries.

En el segon apartat de l'exposició de motius explica que aquesta normativa correspon a dos àmbits: l'educatiu i el que regula les corporacions col·legials. Per això en aquesta llei es reconeixen com a professions sanitàries aquelles que la normativa universitària

reconeix com a titulacions de l'àmbit de la salut, i que actualment gaudeixen d'una organització col·legial reconeguda pels poders públics.

Atès l'apartat anterior, aquestes titulacions són:

1. Titulacions de l'àmbit de la salut

La formació de grau en Educació Social actualment està inclosa en les formacions de les Ciències Socials i Jurídiques. Amb crèdits formatius vinculats a les Ciències de la Salut.

En la formació de màster i postgraus hi ha molta formació que està inclosa en Ciències de la Salut. A tall d'exemple, en màsters oficials trobem:

- Activitat física i educació
- Activitat física i salut
- Promoció de la salut
- Educació per a la salut
- Salut mental comunitària
- Sexualitat educativa i pedagògica

2. Organització col·legial

La professió està representada pel Consejo General de Colegios de Educadoras y Educadores Sociales que agrupa el conjunt de col·legis professionals de cada comunitat.

CONVERGÈNCIA ENTRE EDUCACIÓ SOCIAL I ALTRES PROFESSIONS SANITÀRIES TITULADES

Per tot l'exposat anteriorment, ens sembla útil poder fer una breu aproximació entre la professió de l'Educació Social i altres professions sanitàries titulades reconegudes per la Llei 44/2003 o la professió de Treball Social, ja que molts dels equips de salut realitzen un abordatge terapèutic global (intervenint en totes les àrees que estan interferint en el funcionament adaptatiu) i multidisciplinari (psiquiatre, psicòleg, educador social, infermera, terapeuta ocupacional i treballador social, entre altres).

Hem observat dins dels equips multidisciplinaris de salut i en els documents revisats, unes mateixes línies d'intervenció i/o principis comuns que tenen en compte la persona en la seva integritat, així com el seu present, la seva evolució i les diferents dimensions i

sistemes on interactua. Parlem, doncs, del treball en xarxa de manera àmplia, on la nostra professió està plenament integrada i justificada:

Així, a mode de síntesi, i com a convergència de les diferents professions, en la cura de la persona en procés de malaltia mental, cal tenir en compte els següents principis:

- Comprensió de la persona des de la seva individualitat i en totes les dimensions (salut, social, familiar, laboral, ocupacional, comunitària) i, per tant, es realitzarà l'abordatge i prevenció en base a aquesta globalitat.
- Afavorir en la persona i l'entorn, la participació en el propi pla de tractament, consciència en l'autocura i percepció d'un major benestar i qualitat de vida.
- Fomentar i acompanyar la persona en la recuperació de la identitat i el projecte de vida.
- Oferir suport i orientació a la persona i a l'entorn en aspectes d'autonomia i que afavoreixin la integració i participació en la comunitat i la societat.
- Establir un pla integral d'atenció que consideri les persones, les famílies, els grups i les comunitats.
- Generar coneixement, fomentar la investigació, educar en aspectes de prevenció i abordatge de la salut mental en el conjunt de la societat.
- Potenciar el treball en xarxa amb recursos i agents comunitaris.
- En l'abordatge comunitari de promoció de la salut, identificar i contemplar els determinants socials (educació, ocupació, habitatge, economia, seguretat, estigma, racisme).

Desgranant tasques i funcions dels diferents perfils de salut que intervenen en els processos d'atenció a la persona en situació de malaltia, i fent una comparativa amb funcions i tasques pròpies de l'educador/a social, observem una sèrie de correlacions que justifiquen el reconeixement de la nostra, com a professió sanitària.

1. PSICOLOGIA

L'actuació del psicòleg o psicòloga és la d'atendre les persones amb problemes de salut mental avaluant des dels processos individuals, familiars, socials que influeixen en la seva psicopatologia, fins a aquells processos que poden obstaculitzar el seu funcionament psicosocial.

Són aspectes rellevants en la pràctica professional dels psicòlegs i que es relacionen amb la pràctica professional de l'educador/a social:

1. L'especialització de psicologia en intervenció social, segons apareix a la revista "Perfiles profesionales del psicólogo" (Colegio Oficial de Psicólogos de España, 1998),

[un dels principals contextos de treball] son los servicios sociales comunitarios, si bien en este caso el trabajo con la comunidad se complementa con la atención directa a los ciudadanos. (...) En este ámbito se puede trabajar en unidades de igualdad. En caso de ser intervenciones de carácter comunitario se relaciona con la educación en el ámbito no formal. (...) Además pueden trabajar para la cooperación al desarrollo, la psicología ambiental, la mediación, el apoyo social y voluntariado, en dependencias y discapacidades, en familia e infancia (adopciones, acogimiento familiar, acogimiento residencial), juventud (prevención de problemas: adicciones, sexualidad, conflictos sociales, ocio...). Este trabajo suele desempeñarse en organismos públicos (Ej. Ayuntamientos), además de ONGs.

2. A la revista "Papeles del Psicólogo" (1985), i com a recull d'una entrevista a aquests professionals, es contempla la intervenció en totes les dimensions de la persona inclosa l'adaptació en el medi comunitari. Així estableix com a funcions del psicòleg clínic:

Prevención, diagnóstico, rehabilitación y tratamiento de las alteraciones de la personalidad existentes en la infancia, en el adulto o en la vejez, en sus aspectos individuales, en su adaptación al medio socio-familiar y laboral, así como a la profilaxis y desarrollo de la salud mental en la comunidad humana.

Tratamiento de los aspectos psicopatológicos de los mismos en todas las dimensiones, individual, familiar, socio-laboral y comunitaria (...) investigación de los problemas de comportamiento que se presentan en personas psicológicamente normales con problemas

corrientes, problemas que pueden surgir en su vida diaria a nivel individual, familiar, sociolaboral o comunitario y en todos los aspectos de los servicios sanitarios.

3. Segons la publicació a Infocop (2023) “El rol de la Psicología en el marco de la salud poblacional”,

[el Consejo General de la Psicología de España demanda] a los psicólogos y psicólogas a adoptar un paradigma transformador de salud mental y bienestar que abarque todo el espectro de posibles intervenciones y lo haga dentro de un marco de derechos humanos.

Los/as psicólogos/as deben desarrollar y aplicar programas comunitarios de salud mental culturalmente apropiados que sean ampliamente aplicables para necesidades compartidas (por ejemplo, programas grupales de reducción del estrés) o dirigidos a grupos vulnerables específicos (por ejemplo, tratamiento integrado localmente para personas con enfermedades mentales graves o seminarios de capacitación sobre acoso).

(...) Los psicólogos y psicólogas deben considerar los determinantes sociales de la salud mental, como la seguridad, la vivienda, la educación, la estabilidad económica, el racismo y el estigma.

4. Segons es publica al Programa d’atenció a la crisi infantil i juvenil en salut mental a Catalunya (2022, Generalitat de Catalunya. Departament de Salut),

(...) s’observen com a funcions nuclears de la Psicologia clínica i en sintonia amb la tasca de l’Educació Social, la identificació i discussió dels desencadenants potencials de les crisis, incloses les dificultats en l’entorn familiar i en altres relacions significatives.

2. TERÀPIA OCUPACIONAL

L'objectiu principal de la teràpia ocupacional és afavorir que les persones participin en les activitats de la vida quotidiana. Aconsegueixen aquest resultat treballant amb persones i amb l’entorn comunitari propi fomentant la participació en les activitats que volen, necessiten o s'espera que facin i realitzant les adaptacions necessàries.

Són aspectes rellevants en la pràctica professional dels terapeutes ocupacionals i que es relacionen amb la pràctica professional de l’educador social:

1. Al web del COTOC (Col·legi de Terapeutes Ocupacionals de Catalunya), quant a funcions dels TO trobem aspectes assistencials, de prevenció i informació/educació i que

promouen, entre d'altres, el nivell d'autonomia, qualitat de vida i suport en alteracions socials o ocupacionals:

Assistencial: Aplicació i realització de tècniques de caràcter ocupacional; orientació i estimulació de les funcions físiques o psíquiques disminuïdes o perdudes i prevenció de la disfunció i en el tractament en la fase aguda d'una alteració física, psíquica, social o ocupacional.

Prevenció: s'utilitza l'activitat amb propòsit per a prevenir el deteriorament funcional de la persona.

Informar/educar: ensenya a l'usuari i a la seva unitat de convivència les noves maneres de dur a terme les activitats amb la finalitat que la persona aconsegueixi el seu màxim nivell d'autonomia i percebi una major qualitat de vida.

2. En l'article de la revista TOG (2017, Callejo et al.) podem veure com la feina del Terapeuta Ocupacional en salut mental té molt punts en comú amb la de l'educador social, des de la pregunta d'un dels seus autors de professió “¿qué es lo paradigmático de la identidad de esta profesión?” fins als objectius d'ajuda a la població. És veritat que el llenguatge és diferent, però a afers pràctics es busquen els mateixos objectius:

Referendados por la OMS, desde sus programas de la salud, como ha referido Wilcock en sus artículo “Identidad Profesional” 2008, nos explica la correlación directa entre la ocupación y la salud. “El camino en las pautas de vida, trabajo y ocio tiene un impacto significativo en la salud”.

Como diría de modo insistente Moruo, para definirnos hemos de partir de la pregunta: ¿qué es lo paradigmático de la identidad de esta profesión?, sí, la ocupación como medio y como fin, donde el objetivo prioritario es mejorar en el ser humano la capacidad para el desarrollo personal y lograr en él bienestar en satisfacción.

En aquest mateix article es parla directament de la feina del terapeuta ocupacional en psiquiatria i que utilitza l'enfocament humanista, la intervenció i integració en el medi, tan propis dels educadors i les educadores socials:

“La Asociación de terapeutas ocupacionales ha clasificado a nuestra profesión como la disciplina socio-sanitaria que evalúa la capacidad de la persona para desempeñar las actividades de la vida cotidiana e interviene cuando dicha capacidad está en riesgo o dañada por cualquier causa. El terapeuta ocupacional utiliza la actividad con propósito y el

entorno para ayudar a la persona a adquirir el conocimiento, las destrezas y actitudes necesarias para desarrollar las tareas cotidianas requeridas y conseguir el máximo de autonomía en integración.”

Així també es parla de la intervenció del terapeuta ocupacional amb la persona i la importància d'incidir en el seu context mitjançant AVD, joc, música, exercici, etc., activitats que des de l'Educació Social són un pràctica diària emprada per a poder cobrir les necessitats a nivell biopsicosocial.

La TO es reconeguda com una disciplina sociosanitària.

“Las intervenciones van a diferenciarse según la organización donde se desempeñen, pudiendo ser sanitaria, asistencial, psico-social, preventiva de reducción de daños (paliativa), preventiva, etc.”

La mirada del terapeuta ocupacional està fixada en les limitacions que la persona experimenta quan se li desenvolupa una malaltia. En canvi, l'educador/a social contempla tant les habilitats com les limitacions de la persona, cercant aspectes de compensació i generant una nova sinergia vital.

L'educador/a social fa servir objectius d'intervenció semblants al diagnòstic del Terapeuta Ocupacional:

“tiene categoría de ser la vía de normalización, adaptación y recuperación de los individuos con ocupaciones funcionales que les aportan roles e identidad, integrando, satisfaciendo, generando bienestar”.

3. En el document La Terapia Ocupacional en los servicios de Rehabilitación Comunitaria en Cataluña (COTOC 2021), i en la cartera de serveis, trobem punts de relació i similituds, amb la tasca de l'educador/a social en els apartats:

Entrenamiento ocupacional; capacitación personal, grupal, colectiva y comunitaria; Adaptación/modificación de la actividad y del contexto en los diferentes ámbitos; Asesoramiento ocupacional; Orientación ocupacional; Conciencia ocupacional, Empoderamiento ocupacional; Apoyo individual y colectivo; Acompañamiento en el proceso vital, reconstrucción del proyecto de vida y del significado; Recuperación de roles y participación social y comunitaria usuario/familia.

4. Segons es publica al Programa d'atenció a la crisi infantil i juvenil en Salut Mental a Catalunya (2022, Generalitat de Catalunya. Departament de Salut), observem, com a funcions nuclears de la Teràpia Ocupacional i en sintonia amb tasques pròpies de l'educació social:

Assegurar que la persona assoleixi un nivell òptim d'autonomia; Orientar i entrenar les habilitats requerides per fer ús dels recursos comunitaris; Acompanyar la persona a restablir i recuperar els seus rols i ocupacions; Redescobrir interessos relacionats perduts; Consciència ocupacional: Donar eines a la persona per afavorir l'autoconeixement i dotar d'estratègies amb el fi de realitzar activitats/ocupacions significatives amb un objectiu i en un moment concret; Prescripció ocupacional: L'ocupació com a canal per abordar la desestructuració ocupacional i/o emocional. Facilitar la detecció d'interessos i assessorar sobre quin recurs de la comunitat (actiu) és més adient per a la persona; Coordinació i seguiment amb diferents recursos de la comunitat per garantir una bona vinculació; Fomentar la participació social en altres contextos comunitaris; Facilitar l'accés a recursos i agents actius de la comunitat; Col·laborar en el procés de definició de l'itinerari educatiu o d'inserció laboral i el projecte de vida dels adolescents.

3. INFERMERIA

Segons publiquen en el Col·legi Oficial d'Infermeres i Infermers de Barcelona, *la infermera especialista en salut mental és la infermera que, amb una actitud científica responsable i utilitzant els mitjans clínics i tecnològics adequats al desenvolupament de la ciència en cada moment, proporciona una atenció especialitzada en salut mental mitjançant la prestació de cures infermeres. Aquestes cures especialitzades es duen a terme en els diferents nivells d'atenció (promoció, prevenció, tractament i rehabilitació de la salut mental), tenint en compte també els factors extrínsecs que intervenen en l'aparició de les alteracions de la salut mental.*

Són aspectes rellevants en la pràctica professional d'Infermeria i que es relacionen amb la pràctica professional de l'educador/a social:

1. Segons el Col·legi Oficial d'Infermeres i Infermers de Barcelona, algunes de les tasques pròpies d'Infermeria, són:

Utilitzar la relació terapèutica com a instrument bàsic de comunicació i relació en el marc de les cures infermeres de salut mental i dels principis ètics.

Valorar, diagnosticar, planificar, executar i avaluar cures infermeres de salut mental dirigits a persones, famílies i grups, d'acord amb el concepte d'atenció integral, en el marc de la promoció, la prevenció, el tractament i la rehabilitació de la salut mental, al llarg del cicle vital, tenint en compte així mateix els criteris de qualitat i seguretat del pacient.

Participar en l'elaboració del pla integral d'atenció a la salut mental de les persones, famílies i grups, aportant a l'equip de salut mental plans de cures específics.

Programar i desenvolupar plans de cures infermeres de salut mental en l'àmbit comunitari, utilitzant la visita domiciliària com a instrument d'intervenció terapèutica.

Assessorar, en qualitat d'experta, a d'altres infermeres i professionals de la salut, així com a persones i / o grups.

Educar en matèria de salut mental persones, famílies, grups i comunitats.

Generar coneixement científic en l'àmbit de la salut, impulsar línies de recerca i divulgar l'evidència.

Liderar i/o participar com a membre de l'equip investigador en projectes d'investigació multidisciplinaris.

Dirigir i/o participar en l'organització i administració dels serveis de salut mental.

Participar en la determinació d'objectius i estratègies en matèria de salut mental, dins de les línies generals de la política sanitària i social del país.

2. Segons es publica al Programa d'atenció a la crisi infantil i juvenil en Salut Mental a Catalunya (2022, Generalitat de Catalunya. Departament de Salut), observem, com a funcions nuclears de la professió d'Infermeria de salut mental i en sintonia amb tasques pròpies de l'educació social:

Avaluació inicial exhaustiva domiciliària (valoració del risc i de l'estat de salut física, de l'ús de substàncies addictives, de les circumstàncies socials, l'entorn familiar i de relacions interpersonals); Intervencions dirigides a augmentar la informació i les habilitats necessàries per a la resolució de problemes (prevenció de recaigudes i planificació de la gestió de crisis futures) i dur a terme les activitats quotidianes.

4. TREBALL SOCIAL

Segons les assemblees IFSW i IASSW (2014), el treball social és una professió basada en la pràctica i una disciplina acadèmica que promou el canvi i el desenvolupament social, la cohesió social, l'enfortiment i l'alliberament de les persones.

Encara que el treball social, en aquests moments tampoc estigui considerada una professió sanitària, comparteix amb l'educació social l'experiència de dècades d'intervenció i acompanyament a usuaris del sistema sanitari i de treball transdisciplinari i interdisciplinari amb els diferents professionals dels equips de salut.

Aquesta professió integra en les seves competències (Garcés 2010) funcions d'atenció directa, preventiva i de coordinació on trobem certs **aspectes que comparteix amb els educadors i les educadores socials:**

Funció d'atenció directa: Parar esment a individus, famílies i grups que presenten o es troben en risc de presentar problemes de caràcter social en relació amb un problema de salut mental. Potenciar els recursos propis del pacient i la família.

Funció preventiva, de promoció i inserció social: Aconseguir l'adequació de la persona al seu mitjà social i familiar mitjançant l'acceptació i la integració

Funció de coordinació: Incorporar els factors socials associats als problemes de salut mental.

5. PSIQUIATRIA

Segons es publica al Programa d'atenció a la crisi infantil i juvenil en Salut Mental a Catalunya (2022, Generalitat de Catalunya. Departament de Salut), observem, com a funcions nuclears de la professió de psiquiatria i en sintonia amb tasques pròpies de l'educació social:

Establir una relació terapèutica per tal de negociar un pla de tractament que sigui acceptable per a la persona usuària i persona de suport o família, i que li permeti mantenir un funcionament comunitari òptim.

Treball i planificació de l'alta a fi d'assegurar el vincle i/o el seu retorn al dispositiu comunitari de referència un cop la situació de crisi estigui resolta o a un de nou.

ANNEX 1

En el següent annex podem veure detallats tots aquells espais de salut on actualment hi ha presència de la figura professional de l'educador i l'educadora social (segons nomenclatura i numeració del CEESC):

1.0 - Educació Social en Addiccions

- 1.1 - Centre d'atenció i seguiment (CAS)
- 1.2 - Centre de dia
- 1.3 - Centres de Salut Mental Adults (CSMA)
- 1.3 - Centres ocupacionals
- 1.4 - Centres residencials
- 1.5 - Pis amb suport / terapèutic
- 1.6 - Comunitats terapèutiques
- 1.7 - Centres de reduccions de danys
- 1.8 - Centres de dia sense reducció de danys
- 1.9 - Centres de dia amb sales de consum.
- 1.8 - Inserció sociolaboral
- 1.9 - Noves addiccions: alimentàries, pantalles, etc.
- 1.11 - Unitats hospitalàries de desintoxicació (UHD)
- 1.12 - Unitat de Patologia Dual (UPD)
- 1.13 - Altres (intervenció en medi obert...)

3.0 - Educació Social en Salut Mental

- 3.1 - Centres de Salut Mental Infantils i Juvenils (CSMIJ)
- 3.2 - Centres de Salut Mental Adults (CSMA)
- 3.3 - Centres / Hospitals de dia
- 3.4 - Equips GUIA
- 3.5 - Programa de Seguiment Individualitzat (PSI)
- 3.6 - Llars amb suport
- 3.7 - Llars residencials
- 3.8 - Residències assistides
- 3.9 - Clubs socials
- 3.10 - Serveis Prelaborals
- 3.11- Comunitats terapèutiques
- 3.12- Atenció psiquiàtrica i de salut mental amb internament de mitja i llarga estada (MILLE)
- 3.13 - Unitat Crisis Adolescents (UCA)
- 3.14 - Unitat Terapèutica de Justícia Juvenil

3.15 - Servei de rehabilitació Comunitària (SRC)

3.16 - Equips d'intervenció en crisis (EIC)

3.17 - Altres (UEC-MAPA, xerrades i tallers en centres educatius i altres espais, àrea bàsica de salut...)

Serveis socials especialitzats per a gent gran

8.12.1 - Centres de dia

8.12.2 - Llars residència

8.12.3 - Residències assistides

8.12.4 - Habitatges assistits

8.12.5 - Habitatges tutelats

8.13 - Altres

BIBLIOGRAFIA

- CALLEJO ESCOBAR, J.; CALVO RUIZ, M. C. “100 años de Terapia Ocupacional: historia de una profesión centenària” [en línia]. A: *Revista TOG (A Coruña)*, 2017. Vol.14, núm. 26. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://www.revistatog.es/ojs/index.php/tog/num26>
- Col·legi Oficial d’Infermeres i Infermers de Barcelona. Sobre l’especialitat [en línia]. Barcelona: COIB, [202?]. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://www.coib.cat/ca-es/especialitats-infermeres/infermeria-de-salut-mental/sobre-especialitat-com-obtenir-el-titol.html>
- Col·legi Terapeutes Ocupacionals de Catalunya de Catalunya. *Funcions de la TO* [en línia]. Barcelona: COTOC, [2022?]. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://www.cotoc.cat/terapia-ocupacional/funcions-de-la-to/>
- Col·legi Terapeutes Ocupacionals de Catalunya de Catalunya. *La Terapia Ocupacional en los servicios de Rehabilitación Comunitaria en Cataluña* [en línia]. Barcelona: COTOC, 2022. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: https://www.cotoc.cat/wp-content/uploads/2023/02/SRC_CASTELLANO_V11-NO-Editable_WEB.pdf
- Consejo General de la Psicología de España. *Perfiles profesionales del psicólogo* [en línia]. Madrid: COP, DL, 1998. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://www.cop.es/perfiles/>
- Facultat de Psicologia. Universitat Complutense de Madrid. Salidas profesionales del psicólogo. [en línia]. 2017. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://psicologia.ucm.es/data/cont/docs/29-2017-09-20-Salidas%20Profesionales%20Psic%C3%B3logo.pdf>
- FERREZUELO, P. Definición del psicólogo clínico y funciones que desempeña. A: *Papeles del psicólogo* [en línia]. Madrid: Consejo de Psicología, 1985. Vol. 20. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://www.papelesdelpsicologo.es/resumen?pii=222>
- GARCÉS TRULLENQUE, E. M. “El trabajo social en salud mental”. A: *Cuadernos de Trabajo Social* [en línia]. Vol. 23 p. 333-352. ISSN-e 1988-8295, ISSN 0214-0314, Nº 23, 2010, págs. 333-352. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://scientiasalut.gencat.cat/handle/11351/7961https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3406899>
- Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. Prescripció social i salut (PSS). Guia de prescripció d’actiu comunitaris [en línia]. Barcelona: Departament de Salut, 2021[consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: https://scientiasalut.gencat.cat/bitstream/handle/11351/5787/guia_prescripcio_actius_comunitaris_programa_prescripcio_social_salut_pss_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. *Programa d’atenció a la crisi infantil i juvenil en Salut Mental a Catalunya* [en línia]. Barcelona: Departament de Salut, 2022. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://scientiasalut.gencat.cat/handle/11351/7961>
- INFOCOP. El rol de la Psicología en el marco de la salud poblacional [en línia]. Consejo General de Psicología de España. [consulta: 7 de gener de 2025]. Disponible a: <https://www.infocop.es/el-rol-de-la-psicologia-en-el-marco-de-la-salud-poblacional/>

COL·LEGI D'EDUCADORES I EDUCADORS SOCIALS DE CATALUNYA

Desembre 2024

www.ceesc.cat

934 521 008

ceesc@ceesc.cat

